

ATEŞLİ HASTAYA YAKLAŐIM

Dr. Göliz UYAR GÜLEÇ
Adnan Menderes Üniversitesi
İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji
Anabilim Dalı

TARİHÇE

- ***Thomas Sydenham (1624-1689)***: İngiliz Hipokratı adıyla anılan Sydenham, ateşin, ağrının vücudun hastalıkla savaşının sonucu olduğunu ileri sürmüştür.
- ***Salerno (İtalya) hekimleri*** ateşli hastalara soğan gibi soğutucu, vücudu soğuk olanlara ise biber gibi ısıtıcı, yakıcı gıdalar yedirmiştir.
- ***Ebu Bekir Muhammed b. Zekeriya Razi (865-925)*** : Ateşin bir hastalık olmayıp bedenin hastalıkla mücadelesi sonucu oluştuğunu ifade etmiş ve tedavisinde hastanın ılık suya batırılmış çarşaflara sarılmasını önermiştir.

TARİHÇE

- **Susruta (M.S. 5. yy)- Hint tıbbı** : Ateşin şifalı bitki, sihir ve dua ile tedavisinden bahsetmiştir.
- **Hipokrat** ateşi ve hastalıklarla ilişkisini de şu şekilde tanımlamıştır. “... Bazı ateşler devamlıdır, bazıları gündüz olur ve gece azalır, bazıları da gece olur gündüz azalır. Gün aşırı, üç günde bir ve dört günde bir olan ateşler; beş-gün, yedi-gün ve dokuz-gün ateşleri vardır. En ağır, ciddi, belalı ve ölümcül hastalıklar devamlı ateş yaparlar...

VÜCUT ISISININ DÜZENLENMESİ

TERMOREGÜLASYON

ENDOTERM
İ

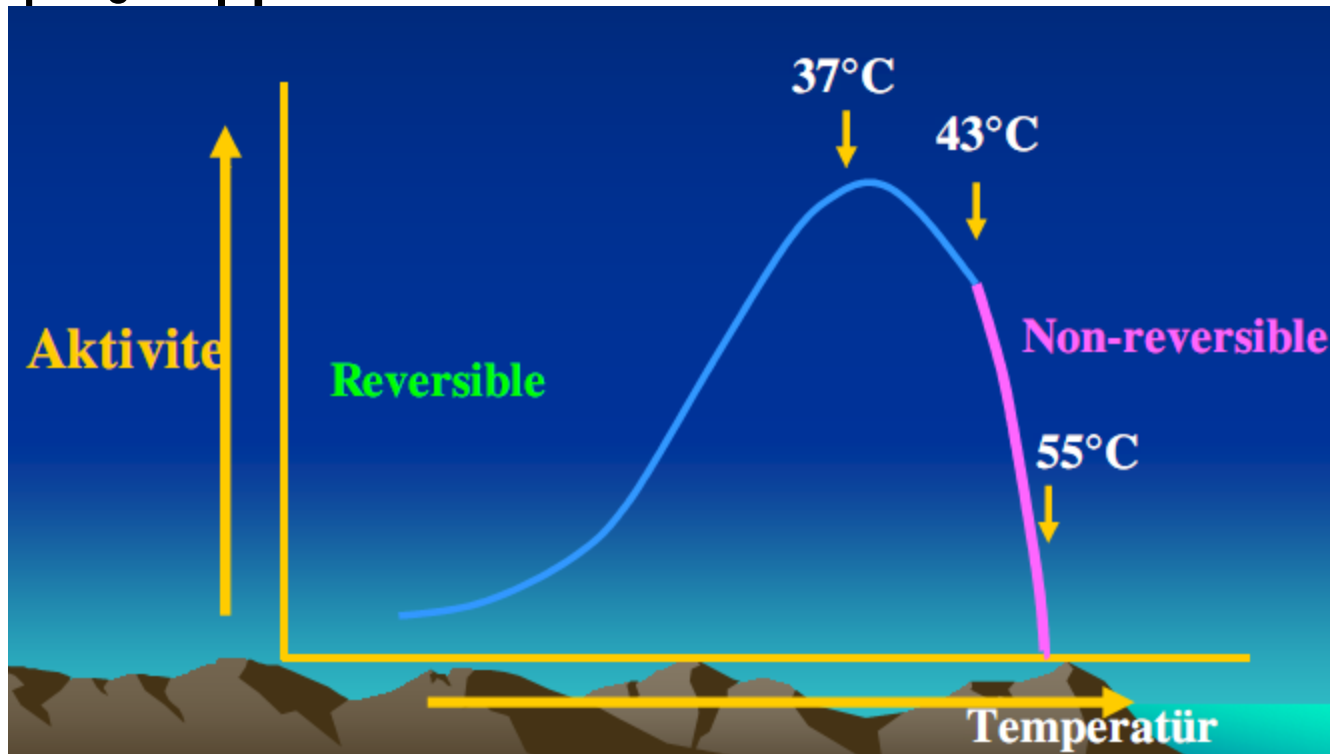
Endojen
üretilen ısı,
endojen
mekanizmalar
ile korunur.

EKTOTERM
İ

Vücut ısı
çevre
sıcaklığına
göre değişir.

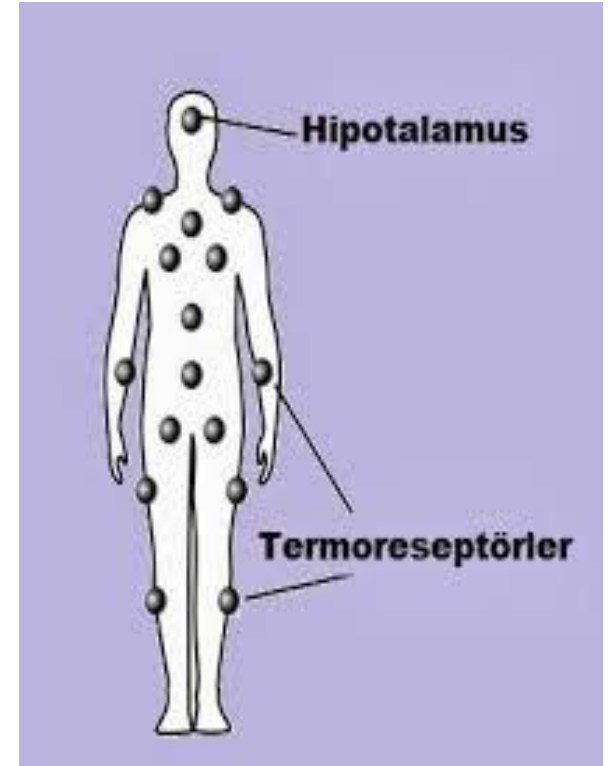
NEDEN TERMOREGÜLASYON?

- Enzimatik reaksiyonların hızı ısıya bağlı!
- Endotermilerin MSS ısıya önemli ölçüde

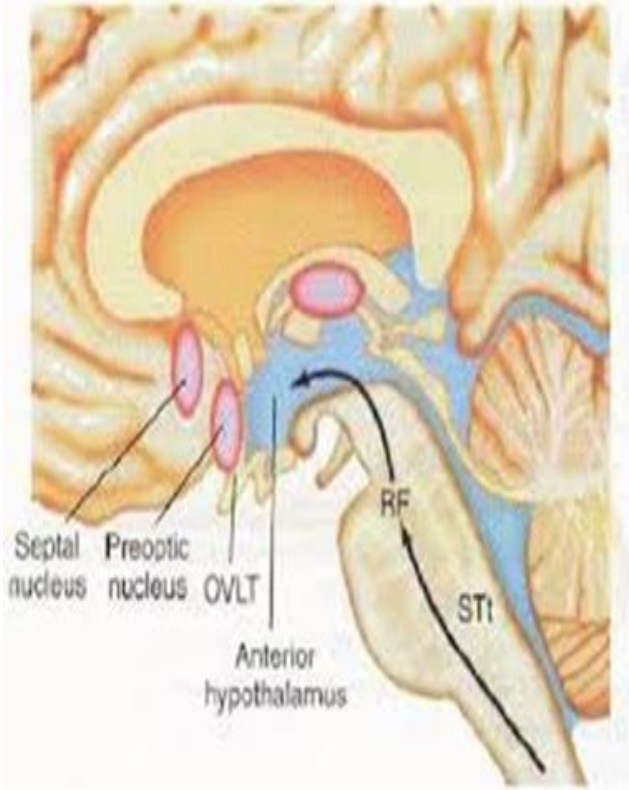

TERMORESEPTÖRLER

1. Derideki termoreseptörler soğuga duyarlı-epidermis, ısıya duyarlı-dermis derininde
2. İç termosensörler
özofagus, mide, karın içi büyük venler vb.
3. MSS'deki termosensörler

HİPOTALAMUS

- Periferik ve santral termosensör nöronlar MSS'de başlıca hipotalamusta bir araya gelir.

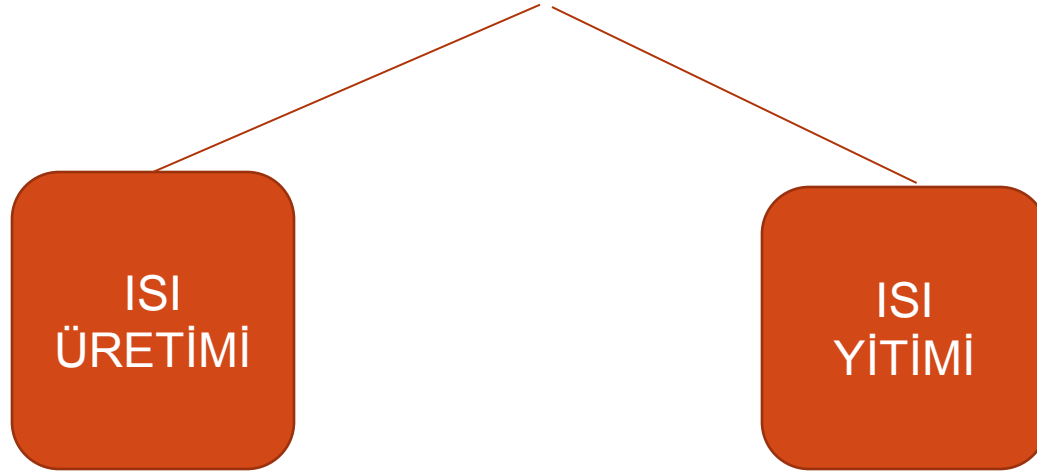
'SET- POINT' KAVRAMI

- Organizma tarafından fizyolojik olarak ayarlanabilen, düzenlenmiş ısı düzeyi
- *Balance point*- denge noktası

TERMOREGÜLATUAR MEKANİZMALAR

Üretilen ısı = Kaybedilen ısı

$$H_G = H_L$$

ISI ÜRETİMİ

TERMOGENEZ

ZORUNLU

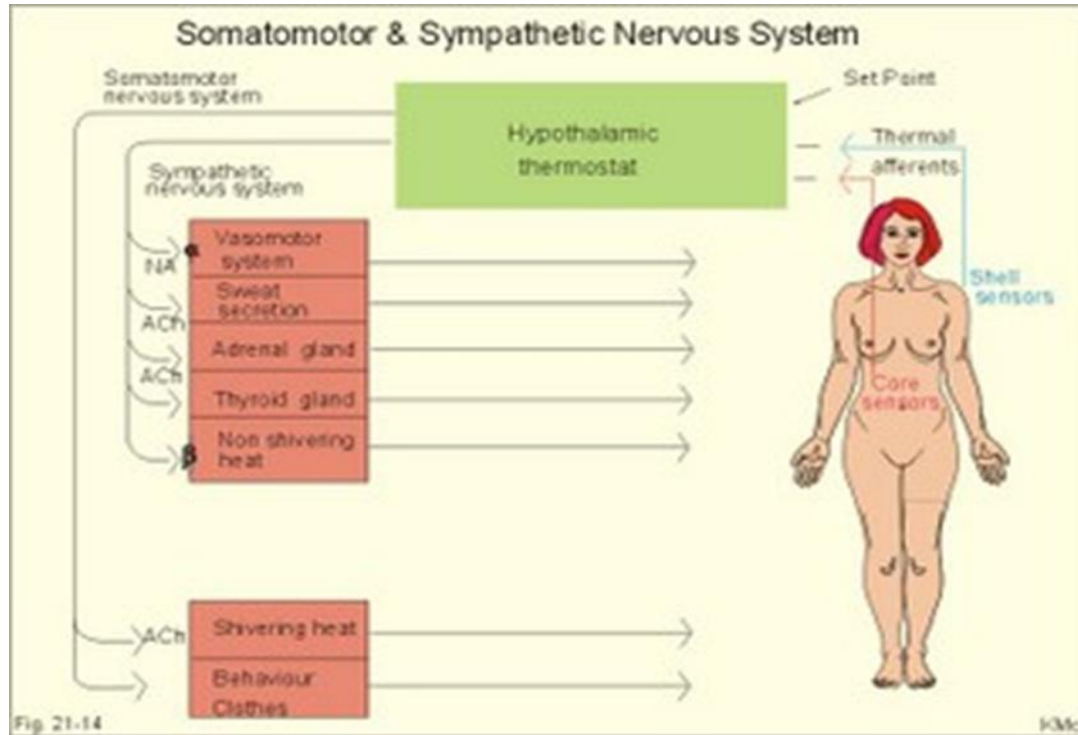
- Biyokimyasal reaksiyonların sonucu
- Besinlerin enerjisi ATP şeklinde alınır
- Mitokondrial glikoz katabolizması sonucu çıkan enerji ile $ADP \rightarrow ATP$

FAKÜLTATİF

- Gereksinim halinde bazı dokulardaki metabolik aktivite ile ısı üretilir. Kahverengi yağ dokusu, iskelet kasları vb. 'Titremesiz- nonshivering termogenez'

ISI ÜRETİMİ

- Hücre düzeyinde ısı üretimi tiroid hormonları, adrenal katekolaminler, glukokortikoidler, insülin gibi hormonlar tarafından desteklenir.

ISI ÜRETİMİ

ISI KORUMA MEKANİZMALARI

- Deride vazokonstriksiyon
- Piloereksiyon
- İskelet kasında ritmik kasılmalar- titreme (shivering) ★
- Davranışsal termoregülasyon

ISI YİTİMİ

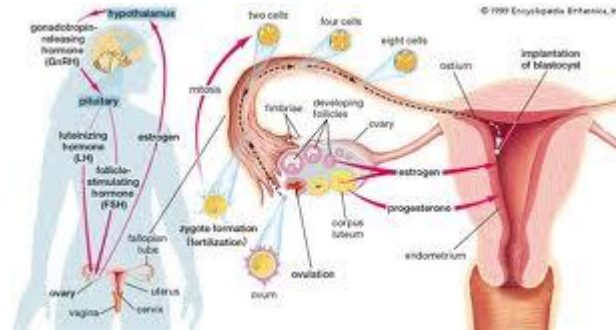
- Kondüksiyon
- Radyasyon
- Evaporasyon
- Konveksiyon

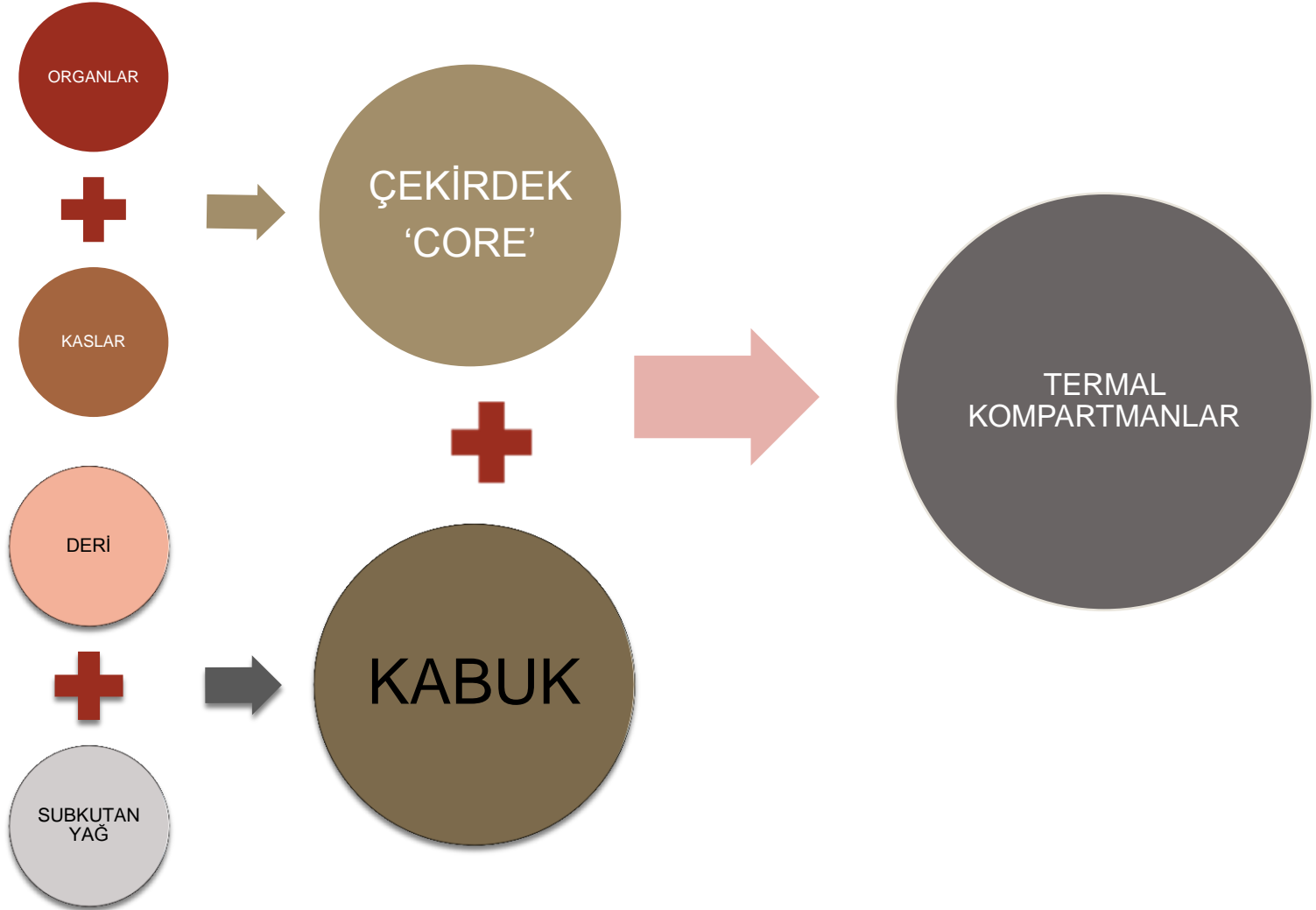
NORMAL VÜCUT ISISI

FİZYOLOJİK DEĞİŞKENLER

- Sirkadyen ritim
- Yaş
- Ovulasyon
- Postprandiyal durum
- Gebelik
- Endokrinolojik disfonksiyon

NORMAL VÜCUT ISISI

NORMAL VÜCUT ISISI

- Rektal
- Aksiller
- Oral
- Timpanik

- 0.25°C oral $<$ Çekirdek ısı $\approx$ aort kanı ısı $\approx$ timpanik ısı $<$ rektal 0.5°C

NORMAL VÜCUT ISISI

- Carl Reinhold August Wunderlich (1815-1877) sağlıklı insan vücut ısısını 37°C olarak tanımlamış.

NORMAL VÜCUT ISISI

- Oral
33.2- 38.2°C
- Rektal
34.4-37.8°C
- Timpanik
35.4-37.8°C
- Aksiller
35.5-37°C
- ❖ Sund-Levander M, Forsberg C, Wahren LK. Normal oral, rectal, tympanic and axillary body temperature in adult men and women: a systematic literature review. Scand J Caring Sci 2002;16:122-8

- Oral
35.6- 38.5°C (36.8±0.4)
Sabah 6 max 37.2°C,
öğleden sonra 4 max
37.7°C
- Mackowiak PA, Wasserman SS, Levine MM. A critical appraisal of 98.6 degrees F, the upper limit of the normal body temperature, and other legacies of Carl Reinhold August Wunderlich. JAMA1992;268(12):1578.

ATEŞ

- ‘Çok hücreli organizmaların kendileri için patojen maddelere karşı geliştirdikleri savunma yanıtının bir parçası olarak vücut çekirdek ısısının yükselmesi durumudur.’
- ‘Hipotalamusta vücut için belirlenmiş ısı düzeyinin (set point) daha yükseğe çekilmiş olması durumudur.’

ATEŞ PATOGENEZİ

PİROJENLER

ENDOJEN

Pirojenik
sitokin

EKSOJEN

Mikroplar ve ürünleri
Gram negatif:
LPS endotoksin- TLR
ligandı
Gram pozitif:
TSST-1, enterotoksin,
ekzotoksin-
'süperantijen'-MHC II
ile etkileşir

EKSOJEN PİROJENLER

Mikroplara ilişkin

Viruslar (tüm virus, hemaglutinin, dsRNA)

Bakteriler

Gram negatif (tüm mikroorganizma, peptidoglikanlar, lipopolisakkaritler)

Gram pozitif (peptidoglikanlar, lipoteikoik asit, ekzotoksinler, enterotoksinler, eritrojenik toksinler, grup B polisakkaritler)

Mikobakteriler (tüm mikroorganizma, peptidoglikanlar, polisakkaritler, lipoarabinomannan)

Funguslar (tüm maya, kapsül polisakkaritleri, proteinler)

Mikrop dışı

Antijenler (örneğin: bovin serum albumin, HAS, BCG, ovalbumin)

İnflamatuvar ajanlar (örneğin: asbestos, turpentin, silika)

Bitki lektinleri (örneğin: fitohemaglutinin, konkanavalin A)

İlaçlar (örneğin: sentetik immünoadjuvanlar, kimi bitki alkaloidlerinden türetilmiş antitümör ilaçlar, kimi opiatlar ve öteki bağımlılık yapıcı narkotikler)

Konak kaynaklı

Antijen-antikor kompleksleri

Kimi androjenik steroid metabolitleri (etiyo-kolanolon vb)

Ürat kristalleri

İnflamatuvar safra asitleri

Aktive olmuş kompleman komponentleri (C5a vb)

Lenfositlerin kimi ürünleri

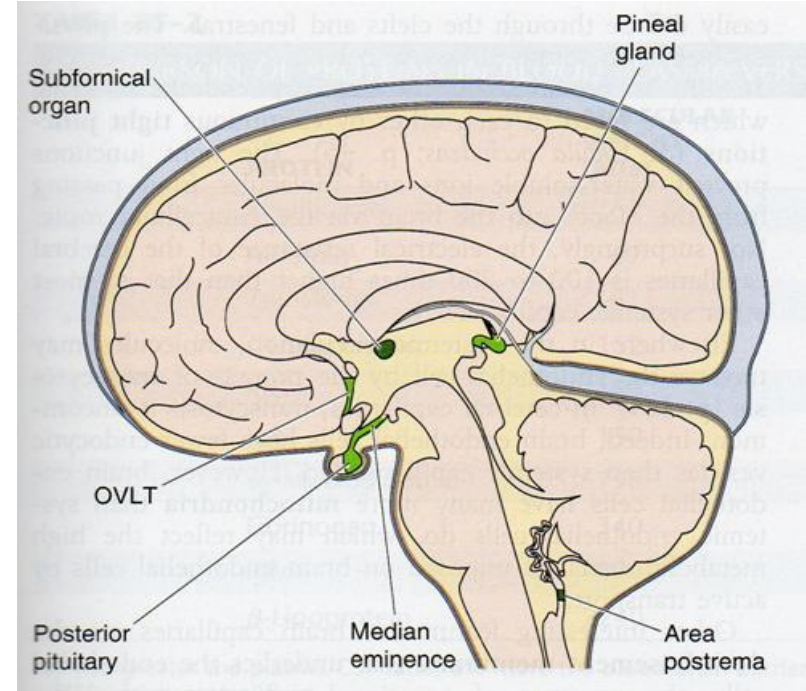
ENDOJEN PİROJENLER

- TLR (Toll-like receptor) aktivasyonu sonucu başlıca monosit, nötrofil ve lenfositler tarafından üretilir.
- Molekül ağırlıkları 10-30 kDa arasında küçük proteinler
- Tüm organ sistemlerini etkileyen geniş biyolojik aktiviteleri mevcut. (hastalık sırasında)

- IL1
- TNF
- IL6
- CNF
(ciliary neurotrophic factor)
- IFN alfa
- C5a
- PAF

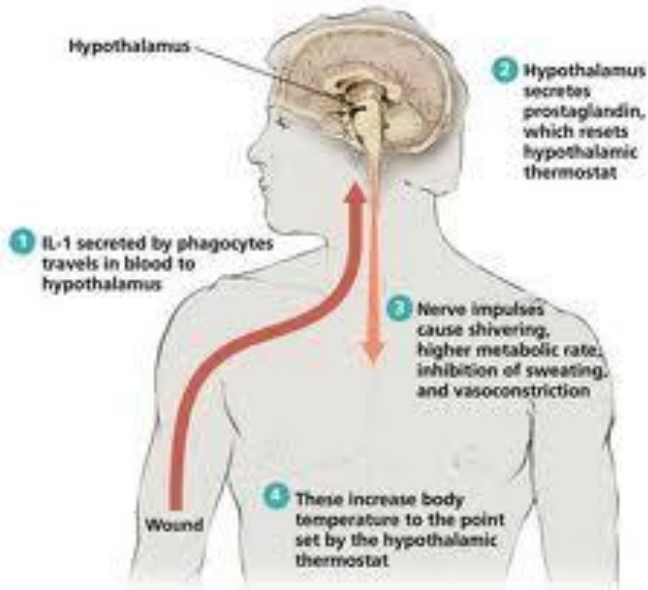
NÖROANATOMİ

- *Organum vasculosum laminae terminalis* (OVLT): Anterior hipotalamus- preoptik alanı çevreleyen damar ağı
- *Circumventricular organlar*: OVLT, subfornical organ, area postrema

ATEŞ PATOGENEZİ

Ateş oluşumu ile ilgili bilgilerimiz kuramsal düzeyde ve spekülatif.

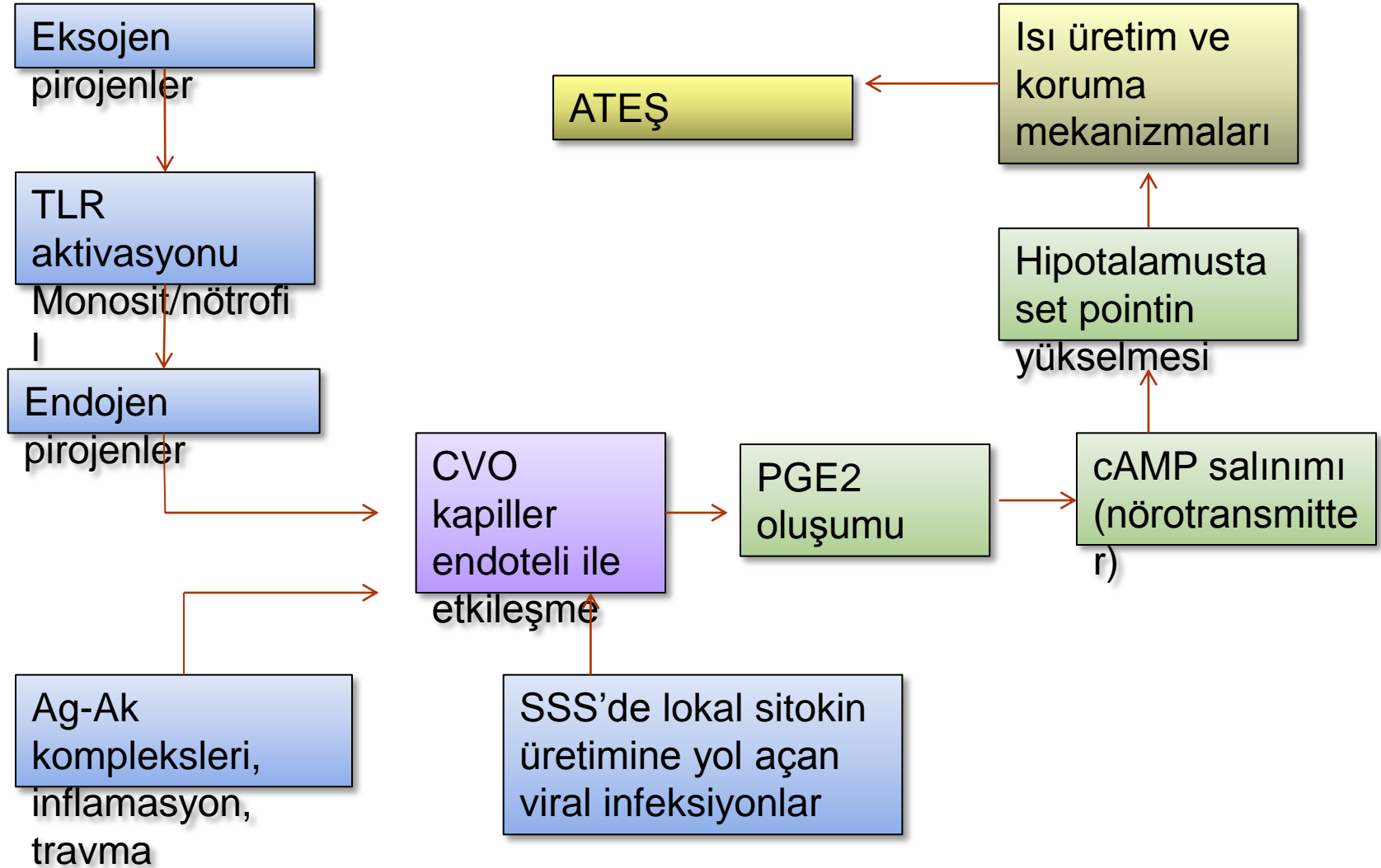

Copyright © 2006 Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings

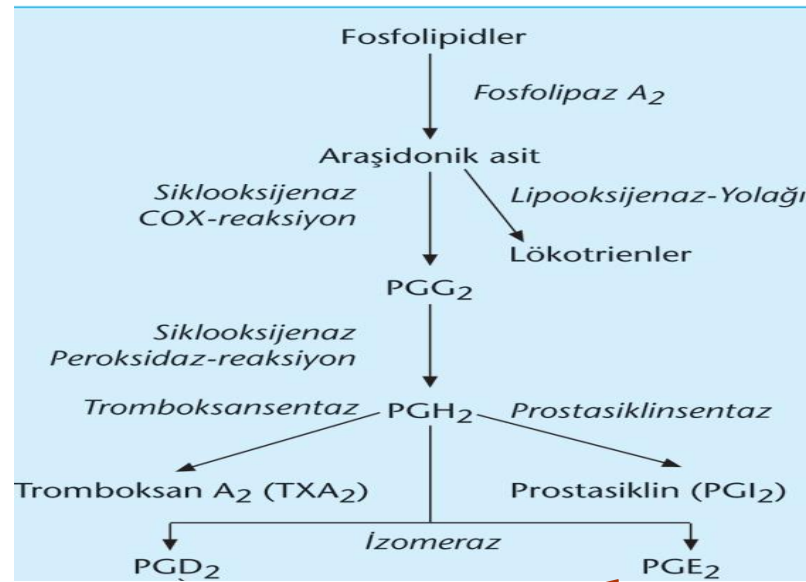
- OVLT kuramı*
- Vagus kuramı
- Kan- beyin bariyeri
- amı
- Transport kuramı

OVLT KURAMI

Endojen pirojenler

periferik

Santral

cAMP oluşumu

Miyalji artralji

PGE₂ için 4 reseptör var

Gliai hc reseptörünü tetikler

EP-3

esansiyel

VAGUS KURAMI

- Ateş yanıtında rolü kısıtlı, uyarının verilme yolu ve dozuna bağımlı.
- Karaciğerde sentezi artan PGE2 vagus üzerindeki reseptörlere bağlanarak sinyali beyne gönderir.

Vagus → Medulla ventral noradrenenerjik demet → PO/AH

Diğer Kuramlar

- Kan- beyin bariyerinin sinyal molek¼leri sınırlayıcı olmadığı anlaşılmış
- Sitokinlerin taşıyıcılar ile kan- beyin bariyerini aştıkları fizyolojik olarak ortaya konamamıştır.

ATEŞİN FİZYOLOJİK ETKİLERİ

- Nöroendokrin değişiklikler
- Bazal metabolizmada artış
- Karacięer metabolizmasında artış
- Günlük sıvı ihtiyacında artış
- Kalp atım hızında artış
- Solunum hızında artış
- Oksijen tüketiminde artış

ATEŞİN DÜŞMESİ

- Periferik vazodilatasyon
- Terleme
- Davranışsal etkiler
- Ateş 2 şekilde düşer
  - 12-24 saat içine bol terleme ile (kriz)
  - Yavaş azalmalarla yaklaşık bir haftada (lisis)

SORULAR?

- Termoregülatuar merkezde beyin hasarına yol açabilecek ısı düzeylerine gelmeyi engelleyen mekanizmalar neler? (endojen antipiretik medyatörler)
- Çeşitli uyaranlara yanıt olarak sitokin ekspresyonundaki bireysel farklılıkları ne belirliyor?
- Termosensitif nöronları aktive eden dolaşan sitokinler kan -beyin bariyerini geçmeli mi ya da SSS içinde mi üretilmeli?
- Her pirojenik sitokin tek başına set-pointi yükseltebilir mi veya bunu ortak bir yol ile mi başarır?
- PGE2 veya diğer lokal mediyatörler ateş yanıtının olmazsa olmazı mıdır?

HİPERTERMİ

- Set- point normal sınırlar içinde iken vücut ısısında artış olması durumudur.

Artan ısı üretimi

Azalmış ısı yitimi

- Ateş- hipertermi ayrımı önemli. Hipertermi fatal olabilir ve tedavisi ateşten farklıdır.

Hipertermi nedenleri

- Sıcak çarpması
- Malign hipertermi (anestetik)
- Nöroleptik malign sendrom
- Serotonin sendromu
- Hipertiroidi - Tirotoksikoz
- İlaç entoksikasyonu (aspirin, atropin)
- Serebrovasküler olay, travma
- Status epileptikus
- Feokromasitoma
- Anhidrotik ektodermal displazi
- Reye sendromu
- Duchenne MD
- SSPE terminal dönem
- Otonomik disfonksiyon

Sıcak Çarpması

- Vücut ısısı $>40^{\circ}\text{C}$, mental durumda değişiklik, kuru kızarıklık deri
- İç organlarda kanama, nekroz
- Mortalite %10-20
- *Sıcak senkopu*
- *Sıcak krampı*
- *Sıcak bitkinliği*
- *Sıcak çarpması*

*Egzersize bağlı
Klasik*

Malign Hipertermi

- Duyarlı bireylerde inhalasyon anestezikleri ya da kas gevşeticilere yanıt olarak vücut ısısında hızlı bir yükselme.
- Başlıca defekt iskelet kası kalsiyum salınım kanalında (RYR1).

Tetikleyici ilaç → sarkoplazmik retikulumdan aşırı miktarda serbest kalsiyum salınımı → devamlı kas kontraksiyonları

- CO₂ artışı, taşikardi, masseter kas spazmı– geç dönem bulgular ateş, aritmi, hipotansiyon, rabdomiyoliz

Nöroleptik Malign Sendrom

- Otonomik disfonksiyon+ ekstrapiramidal disfonksiyon + bilinç deęişiklikleri + hipertermi ($>41^{\circ}\text{C}$)
- İki ya da daha fazla ilacın birlikte verilmesi riski arttırır.
- Lökositoz
- Artmış CK düzeyleri

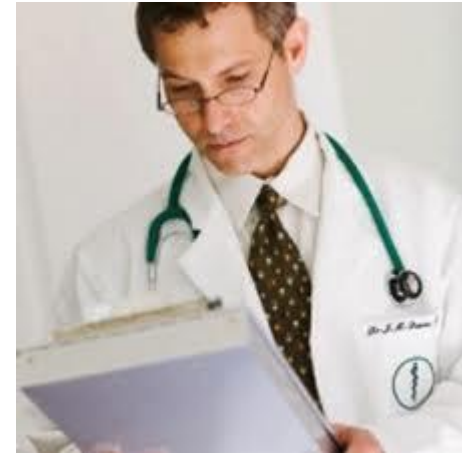
Serotonin Sendromu

- Serotonin resptörlerinin aşırı uyarılması
- SSRI, monoaminoksidaz inhibitörleri
- Genelde aşırı doz alımı ile ilişkili
- İshal, ajitasyon, myoklonus

ATEŞLİ HASTAYA TANISAL YAKLAŐIM

İLK DEĞERLENDİRME

- Hastanın genel durumu
- Kardiorespiratuvar destek ?
- İzolasyon ?
- Hızlı antibiyotik başlama ?

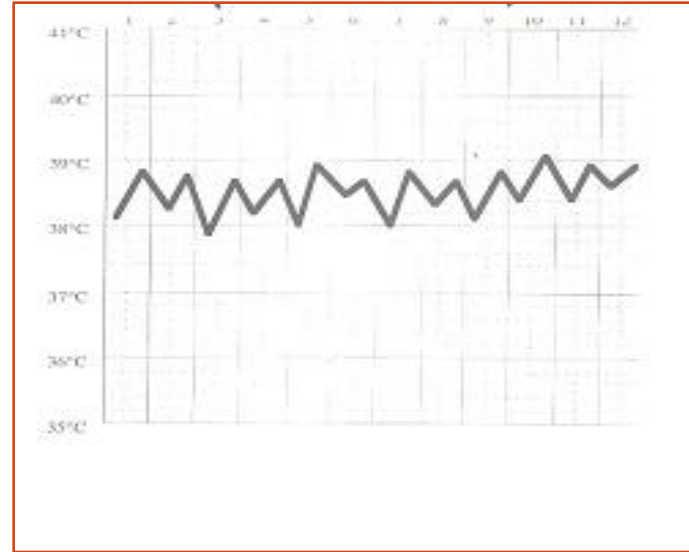
Öykü

- Başlangıç zamanı
- Tanımlanması (tipi, süresi)
- Arttıran ve azaltan faktörler
- Eşlik eden diğer semptom ve bulgular
- Ek hastalıkları
- Kullandığı ilaçlar

ATEŞ TIPLERİ

- Devamlı Ateş (febris continua, sustained fever):
Sabah akşam ısı farkı 1°C'den azdır.
Haftalarca sürebilir.

Tifo, bruselloz,
infektif endokardit,
tularemî,
hipotalamik ateş

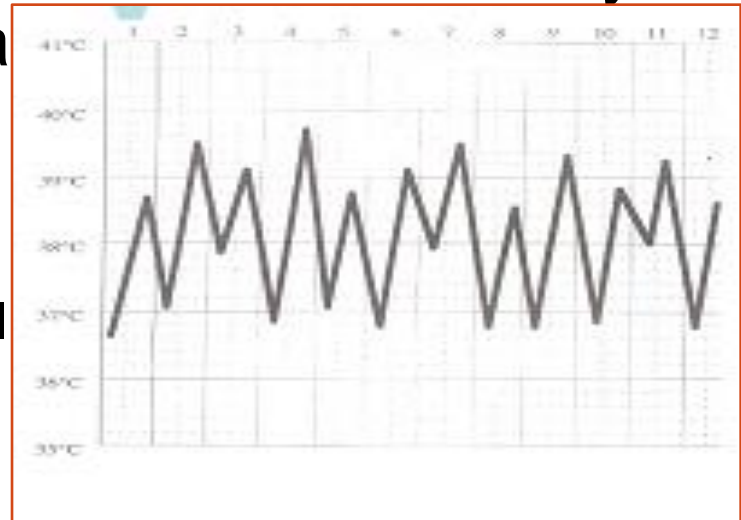
ATEŞ TIPLERİ

- Aralıklı ateş (febris intermittent):

Sabah akşam ısı farkı 1°C 'den fazladır ve arada normale döner.

Sirkadiyen ritm abartılı bir şekilde sürdürülür, eğer bu varyasyonlar daha da abartılı olarak ortaya çıkarsa hektik (septik) a

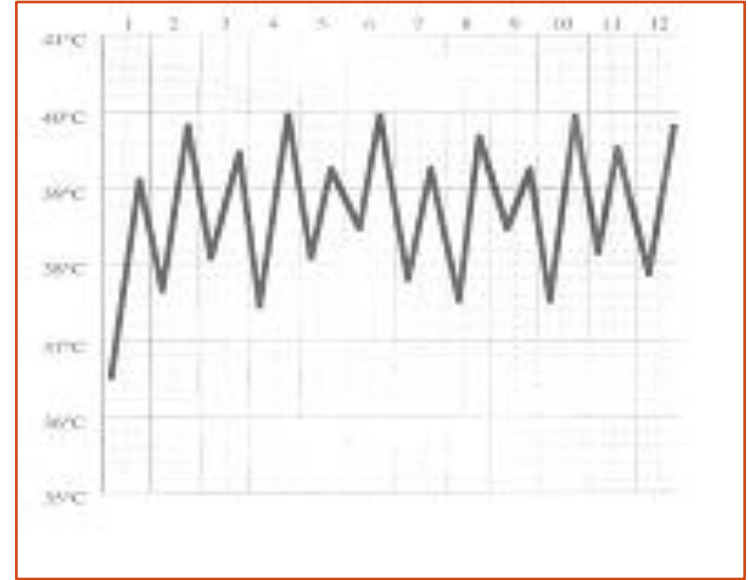
Sıtma, kala-azar, juvenil romatoid artrit (Still hastalığı), miliyer tüberküloz, mikst malarya infeksiyonu

ATEŞ TIPLERİ

- Bacaklı ateş (febris remittent):
Sabah akşam ısı farkı 1°C 'den fazladır.
En düşük düzeyde bile normale inmez.

Tüberküloz,
Mikoplazma infeksiyonları

ATEŞ TIPLERİ

- Tekrarlayan ateş (febris recurrens):

Ateş birden çıkar, 3-5 gün sürdükten sonra birdenbire düşer.

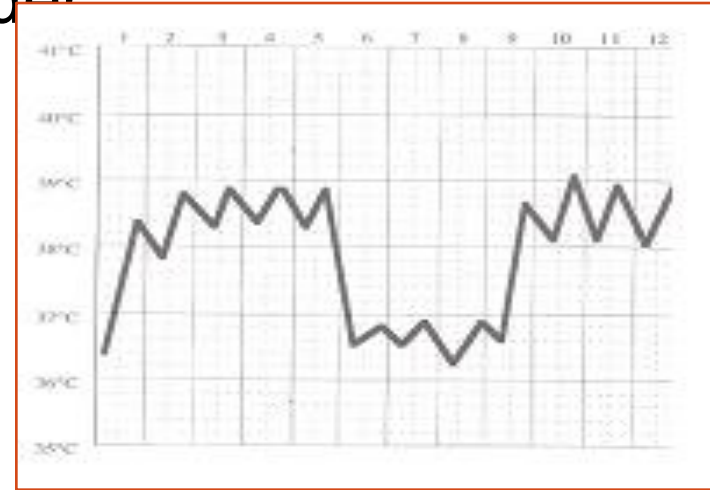
Nöbetler halinde devam eder

Borelia infeksiyonları

(relapsing fever)

Bruselloz ve fare

ısırgığı hastalığı

ATEŞ TIPLERİ

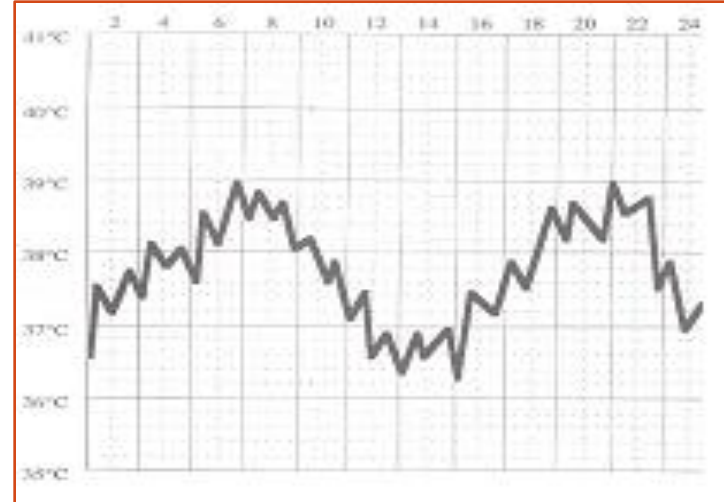
- Dalgalı (Ondülan) ateş (febris undulans):

Ateş yavaş yavaş yükselir, birkaç gün yüksek kaldıktan sonra

yine yavaş yavaş düşer.

5-6 günde bir pik yapar

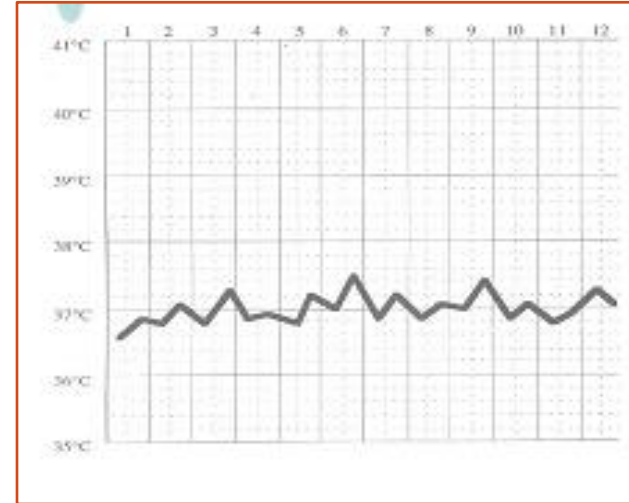
Bruselloz, pel-ebstein
ateşi

ATEŞ TIPLERİ

- Subfebril ateş:
37-37.7°C arasındaki ısı

Tüberküloz,
fokal infeksiyonlar,
maligniteler

ATEŞ TIPLERİ

- Habituel ateş:

Genç kadınlarda menstrüel siklusun ikinci yarısında vücut ısısının $37.2-38^{\circ}\text{C}$ 'ye yükselmesine denir.

Bu tabloya baş ağrısı, barsak sorunları ve insomnia eşlik eder.

- Hileli ateş:

Hastanın bazı ilaçlar ve yöntemler kullanarak ateşinin yüksek saptanmasını sağlamasına denir.

Sirkadiyen ritm olmadığı gibi, taşikardi de eşlik etmez.

Fizik Muayene

- Genel görünüm
- Vital bulgular
- Meningial irritasyon bulguları veya nörolojik disfonksiyon
- LAP
- HSM
- Artrit
- Konjonktival, mukozal, genital lezyonlar

Her akut ateşli hasta

Aksi kanıtlanmadıkça acil kabul edilmelidir

Ateşin Olası Sakıncaları

- Dekompansasyon veya metabolik instabilite
- Kardiyopulmoner yetmezlik
- Organik beyin hastalığı olanlarda mental değişiklikler
- Febril konvülsiyon
- Psikolojik etki

Ateşin Olası Yararları

İmmun yanıtta artma:

- Lökosit migrasyonu
- Fagositoz
- İnterferon oluşumu
- Mitojene lenfosit transformasyonu
- Makrofajların bakterisid etkisi artar

Ateş Tedavisine Karar Verme

KAR- ZARAR HESABI :

- İmmun yanıtta genellikle olumlu etkisi olduğu yönünde
- Ateş, enerji yönünden çok maliyetli bir yanıt
- Artan katabolizma bazı sorunlara yol açabilir.

Ateş Tedavisine Karar Verme

- Sıklıkla ateş uzun süreli değil
  - Beklemek
  - Konvansiyonel yollar
- Ateşin profilaktik tedavisi
  - Alttaki hastalığın seyrini
  - Tedaviye yanıtın değerlendirilmesini etkiler.
- Antipiretik ilaç yan etkileri olabilir.

TEDAVİ

Primer hastalığın tedavisi

Destekleyici tedavi

Antipiretik tedavi

Destekleyici Tedavi

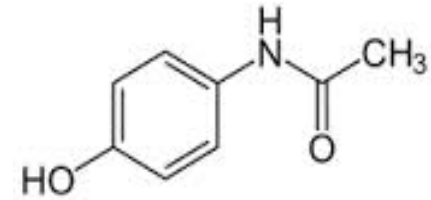
- Giysileri çıkarmak
- Sıcak olmayan çevre ısısı (23-24 °C)
- Islak uygulama
- Ilık su banyosu (32-35 °C arası)
- Sıvı replasmanı

Antipiretik Tedavi

- ❑ Antipiretik ajanlar siklooksijenaz enzimini inhibe eder.
- ❑ 3 gruba ayrılır:
  - Nonselektif NSAİİ
Aspirin, indometazin, ibuprofen, diklofenak, naproksen
  - Antipiretik analjezikler
Asetaminofen, fenasetin, dipiron
  - Selektif COX-2 inhibitörleri
Nimesulid, etodolak, selekoksib, rofekoksib

Parasetamol

- Anti-inflamatuvar etkisi yok
- Periferal dokuda zayıf COX inhibisyonu
- Beyinde sitokrom p450 ile oksidize edilir ve bu form COX aktivitesini inhibe eder.
- Cox-1 ve 2'yi direk olarak inhibe etmez; Esas etkisi beyinde Cox-3'ü güçlü biçimde ve selektif olarak inhibe etmesidir.

Kortikosteroidler

- Fosfolipaz A2 aktivitesini inhibe ederler
- Pirojenik sitokinlerin mRNA transkripsiyonunu bloke ederler.

DİNLEDİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜRLER...

ÇOCUKLARA İYİ TATİLLER ☺

